EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 27.1.2021
COM(2021) 50 final

VIHREÄ KIRJA

VÄESTÖN IKÄÄNTYMISESTÄ

Sukupolvien välisen solidaarisuuden ja vastuullisuuden edistäminen

1. Johdanto

Ikääntyminen vaikuttaa elämässämme kaikkeen koko elämämme ajan. Kun tämänhetkinen pandemia haastaa meitä edelleen ja yritämme suojata ihmishenkiä ja elinkeinoja, emme saa kadottaa näkyvistä sitä merkittävää kehityksen tulosta, että eurooppalaiset eivät ole koskaan eläneet yhtä pitkään kuin nyt. Tämä on merkittävä saavutus, jolle EU:n sosiaalinen markkinatalous on luonut perustan.

Viimeisten viiden vuosikymmenen aikana sekä miesten että naisten syntymähetken elinajanodote on kasvanut noin kymmenellä vuodella. EU:n alueiden väestörakenteet poikkeavat toisistaan suuresti, erityisesti kaupunki- ja maaseutualueiden välillä. Joillakin alueilla väestö ikääntyy merkittävästi ja toisilla työikäinen väestö lisääntyy. Eurooppa ei suinkaan ole ainoa maanosa, jossa väestö ikääntyy, mutta kehityskulku on täällä pisimmällä. Esimerkkinä voidaan mainita, että mediaani-ikä[1] on Euroopassa tällä hetkellä 42,5 vuotta eli Afrikkaan verrattuna kaksinkertainen. Tämä ero pysyy suurena tulevina vuosikymmeninä.

Tällä kehityksellä on merkittävä vaikutus ihmisten jokapäiväiseen elämään ja yhteiskuntiemme toimintaan. Sillä on vaikutusta talouskasvuun, julkisen talouden kestävyyteen, terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoitoon, hyvinvointiin sekä sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen. Lisäksi pandemian suhteeton vaikutus ikääntyneisiin – sairaalahoidon tarpeena ja kuolemantapauksina – on tuonut esiin haasteita, joita väestön ikääntyminen asettaa sosiaali- ja terveydenhuollolle. Ikääntyminen tarjoaa kuitenkin myös uusia mahdollisuuksia luoda uusia työpaikkoja, edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja lisätä vaurautta esimerkiksi seniori- ja hoivataloudessa.

Jäsenvaltiot pyrkivät vastaamaan ikääntymisen vaikutuksiin parantamalla koulutus- ja osaamisjärjestelmiä, kannustamalla pidempiin ja kokonaisempiin työuriin ja edistämällä sosiaaliturva- ja eläkejärjestelmien uudistuksia. Kun otetaan huomioon, kuinka laaja ja nopea tämä trendi on ja mitkä sen vaikutukset ovat koko yhteiskuntaan, meidän on kuitenkin tarkasteltava myös **uusia lähestymistapoja** ja varmistettava, että toimenpiteemme ovat tarkoituksenmukaisia tänä aikana, jota leimaavat suuret muutokset – vihreästä siirtymästä ja digitaalisesta muutoksesta uusiin työn muotoihin ja pandemioiden uhkaan.

Tämän vihreän kirjan tarkoituksena on käynnistää **väestön ikääntymistä koskeva laaja periaatekeskustelu**, jossa käsitellään vaihtoehtoja väestön ikääntymisen mukanaan tuomien haasteiden ja mahdollisuuksien ennakoimiseksi ja niihin vastaamiseksi. Tässä otetaan huomioon erityisesti YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 ja YK:n terveen ikääntymisen vuosikymmen. Väestön ikääntymisen vaikutusten käsittelyä koskeva toimivalta kuuluu suurelta osin jäsenvaltioille, ja EU:lla on hyvät edellytykset tunnistaa keskeiset kysymykset ja kehityskulut sekä tukea väestön ikääntymistä koskevia toimia kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Se voi auttaa jäsenvaltioita ja alueita kehittämään omia räätälöityjä politiikkatoimiaan väestön ikääntymiseen vastaamiseksi.

---

[1] Euroopalla tarkoitetaan tässä koko maanosaa. Lähde: UN World Population Prospects, vuoden 2019 painos. Eurostatin verkossa julkaisemassa taulukossa demo_pjanind vuoden 2019 mediaani-ikä EU:n 27 jäsenvaltiossa on 43,7 vuotta.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa[2] esitetään useita periaatteita, jotka liittyvät suoraan tai välillisesti väestön ikääntymiseen kytkeytyviin seikkoihin, kuten vanhusten tuloihin ja eläkkeisiin, pitkäaikaishoitoon, terveydenhuoltoon, vammaisten osallistamiseen, sosiaaliseen suojeluun, työ- ja yksityiselämän tasapainoon sekä koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen. Komissio esittää pian toimintasuunnitelman, jolla tuetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin kokonaisvaltaista täytäntöönpanoa.

Tässä vihreässä kirjassa noudatetaan **elämänkaariajattelua**, jossa otetaan huomioon väestön ikääntymisen yleismaailmalliset vaikutukset ja keskitytään sekä ikääntymisestä aiheutuviin henkilökohtaisiin vaikutuksiin että laajempiin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Teemoja ovat muun muassa elinikäinen oppiminen ja terveet elämäntavat, riittävien eläkkeiden rahoitus tai tarve lisätä tuottavuutta ja riittävän suuren työvoiman tarve iäkkäiden ihmisten terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon ylläpitämiseen.

Elämänkaariajattelussa otetaan huomioon, että perinteiset elämänvaiheet, kuten opiskeluaika, työelämävaihe ja eläkeikä, ovat menettämässä tarkat rajansa ja muuttumassa joustavammiksi. Lisäksi otetaan huomioon, että väestön ikääntymiseen vastaamisessa on kyse oikean tasapainon löytämisestä hyvinvointijärjestelmämme kannalta kestävien ratkaisujen ja **sukupolvien välisen solidaarisuuden ja oikeudenmukaisuuden** vahvistamisen välillä. Sukupolvien välillä on monia keskinäisiä riippuvuussuhteita, jotka luovat yhteiskunnissamme haasteita, mahdollisuuksia ja kysymyksiä. Siksi nuorten – ja kaikenikäisten – pitäisi osallistua aktiivisesti toimenpidelinjaustemme muotoiluun.

Komissio on asettanut väestökehityksen korkealle sijalle **EU:n asialistalla**. Kesäkuussa 2020 se esitti kertomuksen[3], jossa esitellään väestönmuutoksen keskeiset seikat ja sen todennäköiset vaikutukset. Tämä vihreä kirja on ensimmäinen tuon kertomuksen seurauksena toteutettu jatkotoimi. Vihreällä kirjalla käynnistetään keskustelu yhdestä Euroopan väestörakenteen ratkaisevasta muutoksesta. Keskustelu on osallistavaa ja perustuu työhön, jota on tehty muissa EU:n toimielimissä ja elimissä[4], jotka ovat aktiivisia osallistujia demografisia haasteita koskevassa keskustelussa.

2. Perustan luominen

Ikäkausi varhaislapsuudesta nuoreen aikuisuuteen vaikuttaa meihin koko loppuelämämme ajan. Kokemuksemme, oppimamme asiat ja omaksumamme tavat ovat kaikki tekijöitä, jotka

[2] https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_fi

[3] Kertomus väestönmuutoksen vaikutuksesta Eurooppaan (COM(2020) 241 final, 17.6.2020).

[4] Esimerkiksi neuvoston päätelmät aiheesta ”Väestönkehityksen haasteet – tulevat toimet” (8668/20, 8.6.2020); neuvoston päätelmät ikääntyneiden ihmisoikeuksista, osallistumisesta ja hyvinvoinnista digitalisaation aikakaudella (11717/2/20, 9.10.2020); Euroopan talous- ja sosiaalikomitean 5. toukokuuta 2020 antama lausunto aiheesta ”Väestönkehityksen haasteet EU:ssa taloudellisten ja kehityserojen valossa” ja alueiden komitean 14. lokakuuta 2020 antama lausunto aiheesta “Väestörakenteen muutos: ehdotuksia sen kielteisten vaikutusten mittaamisesta ja torjumisesta EU:n alueilla”. Parlamentti valmistelee myös kertomusta aiheesta ”Vanha manner ikääntyy – ikääntymispolitiikkaan liittyvät mahdollisuudet ja haasteet vuoden 2020 jälkeen”.

muovaavat tulevaisuudennäkymiämme, terveyttämme ja hyvinvointiamme. **Oikeanlaisen perustan luominen** varhaisessa vaiheessa voi auttaa ehkäisemään, vähentämään ja lykkäämään joitakin ikääntymiseen liittyviä haasteita.

On olemassa kaksi politiikkakonseptia, jotka voivat mahdollistaa ikääntyvän yhteiskunnan kukoistamisen: terveenä ja aktiivisena ikääntyminen sekä elinikäinen oppiminen. Molemmat toimivat parhaiten, kun ne aloitetaan jo varhaisessa iässä, sillä ne ovat merkityksellisiä koko elämänkaaren ajan. On tärkeää huomata, että korkea koulutustaso ja hyvä terveys ovat tekijöitä, jotka vahvistavat toisiaan.

2.1. Terveenä ja aktiivisena ikääntyminen

Terveenä ja aktiivisena ikääntymisessä on kyse terveellisten elintapojen edistämisestä koko elämän ajan. Siihen sisältyvät kulutus- ja ravitsemustottumukset sekä fyysisen ja sosiaalisen aktiivisuuden taso. Se auttaa vähentämään lihavuusriskiä sekä riskiä sairastua diabetekseen ja muihin lisääntymässä oleviin ei-tarttuviin tauteihin. Vältettävissä olevia kuolemantapauksia aiheuttavat Euroopassa alle 75-vuotiaiden keskuudessa eniten sydän- ja verisuonitaudit ja syöpä[5]. Terveenä ja aktiivisena ikääntyminen vaikuttaa myönteisesti työmarkkinoihin, työllisyysasteeseen ja sosiaalisen suojelun järjestelmiin ja siten talouden kasvuun ja tuottavuuteen.

Terveenä ja aktiivisena ikääntyminen on henkilökohtainen valinta ja velvollisuus, mutta siihen vaikuttavat voimakkaasti asuin- ja työympäristö sekä sosiaalinen piiri. **Julkisen vallan toimenpiteillä voi olla merkittävä tukeva rooli.** Ennakoivat toimenpiteet voivat auttaa ehkäisemään ja havaitsemaan sairauksia ja suojelemaan ihmisiä heikon terveyden vaikutuksilta. Niillä voidaan auttaa varmistamaan, että terveenä ja aktiivisena ikääntymisestä tulee helpompi vaihtoehto myös haavoittuvassa asemassa oleville. On olemassa innovatiivisia tapoja edistää terveellisiä elämäntapoja lasten ja nuorten keskuudessa, esim. turvallisen digitaaliteknologian, pelien, oppimisalustojen ja sovellusten kautta. Yksilöllisellä terveydenhoidolla voidaan varhaisessa vaiheessa tunnistaa henkilöt, jotka ovat vaarassa sairastua tiettyihin sairauksiin myöhemmin elämässään.

Vaikka jäsenvaltiot ovat vastuussa omasta terveyspolitiikastaan, EU voi tukea jäsenvaltioiden toimia muun muassa uuden EU4Health-ohjelman kautta esimerkiksi syövän, dementian ja mielenterveyden ongelmien torjunnassa sekä terveellisen ruokavalion ja säännöllisen liikunnan edistämisessä. Tämän tueksi laaditaan EU:n syöväntorjuntasuunnitelma, jossa käsitellään sairauden koko hoitopolkua ennaltaehkäisystä selviytymiseen. Kansallisten terveysaloitteiden seuranta ja niihin liittyvä tietojenvaihto voi auttaa vähentämään lähestymistapojen ja palvelujen tarjonnan eroja eri maiden välillä ja sisällä.

2.2. Koulutus elinikäisen oppimisen näkökulmasta

Elinikäinen oppiminen – panostaminen ihmisten tietoihin, taitoihin ja osaamiseen koko elämän ajan – on osa vastausta väestön ikääntymiseen liittyviin haasteisiin. Jatkuvalla panostamisella oppimiseen on monia myönteisiä vaikutuksia: taitojen hankkiminen ja päivittäminen auttaa ihmisiä säilyttämään työllistyvyytensä, onnistumaan työpaikan vaihtamisessa ja kehittymään ammatillisesti, minkä ansiosta he pysyvät työelämässä ja

[5] Lähde: Eurostatin taulukko verkossa: HLTH_CD_APR ja Preventable and treatable mortality statistics

viihtyvät paremmin työssään. Nopeasti muuttuvassa maailmassa elinikäinen oppiminen on velvollisuus, sillä urat ja koulutusmahdollisuudet muuttuvat nopeasti. Jatkuva oppiminen voi myös viivästyttää dementian puhkeamista ja ehkäistä vanhuuteen liittyvää kognitiivista heikkenemistä. Se on myös tapa, jolla ikääntyneet voivat toimia aktiivisesti yhteiskunnassa. Kansalaistaitojen kehittäminen on tärkeää elinikäisen demokratiaan osallistumisen kannalta.

Elinikäinen oppiminen on tuloksellisinta, kun se alkaa jo varhain. Ensimmäiset elinvuodet ovat ratkaisevan tärkeitä kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen kehittymisessä. On näyttöä siitä, että laadukkaalla **varhaiskasvatuksella** on pysyvä vaikutus menestykseen koulussa ja muuallakin. Vaikka **koulutus** on parantunut, liian monet nuoret jättävät edelleen koulun kesken, ja heillä on suuria ongelmia perustaidoissa, kuten lukemisessa, luonnontieteissä ja matematiikassa. Sama koskee aikuisia. On hälyttävää, että joka viidenneltä nuorelta Euroopassa puuttuu digitaaliset perustaidot. Heikommista lähtökohdista tulevat opiskelijat ovat yliedustettuina alisuorittajien keskuudessa. On myös näyttöä siitä, että on olemassa riski matalan osaamistason loukkuun, jossa ne, joilla on enemmän osaamista, jatkavat opiskelua, toisin kuin ne, joiden perustaidot ovat heikommat.

Iäkkäiden ihmisten osaamista voidaan kehittää huomattavasti, ja lisäksi heidän osaamisensa tunnustamista ja uraneuvonnan saatavuutta voidaan parantaa. **Aikuiskoulutus** auttaa parantamaan työllistyvyyttä muuttuvassa työelämässä, jossa erityisesti vihreästä siirtymästä ja digitaalisesta muutoksesta johtuvat kehittyvät osaamistarpeet tuovat mahdollisuuksia luoda uusia työpaikkoja.

Tämä on keskeistä komission äskettäin hyväksymän Euroopan osaamisohjelman[6] toteuttamisessa. Lisäksi vuoteen 2025 mennessä luodaan eurooppalainen koulutusalue[7], jonka myötä on tarkoitus tarjota laadukasta koulutusta kaikille ja ottaa huomioon erityisesti ne, joilla on muita suurempi riski alisuoriutumiseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen.

2.3. Koulutukseen pääsyä koskevia alueellisia näkökohtia

Pääsyä laadukkaaseen koulutukseen ei voida pitää itsestäänselvyytenä etenkään **harvaan asutuilla alueilla**, joissa oppilaitoksiin voi olla pitkä matka. Alhainen syntyvyys ja nuorten maastamuutto voivat vähentää koulutuksen kysyntää syrjäisillä alueilla ja maaseudulla.

Tämä voi johtaa noidankehään: lasten määrä voi laskea niin alhaiselle tasolle, että koulun ylläpitämistä on vaikea perustella. Tämä puolestaan vähentää tällaiselle alueelle muuttamisen tai siellä pysymisen houkuttelevuutta lapsiperheiden kannalta.

Covid-19-pandemian edistämä **etäopiskeluun siirtyminen** on tuonut kokemuksia digitaaliteknologian käytöstä koulutuksessa. Se on kuitenkin korostanut entisestään maaseutuyhteisöjen kohtaamaa epätasa-arvoa digitaalisten palvelujen saatavuudessa. Maaseudulla ja syrjäisillä alueilla tarvitaan todennäköisemmin investointeja verkkoyhteyksiin, ja on epätodennäköisempää, että siellä on tarjolla kohtuuhintainen ja korkealaatuinen laajakaista sekä sen hyödyntämiseen tarvittavia laitteita ja osaamista. Tämän takia kaikki lapset eivät ole pandemian aikana voineet jatkaa koulunkäyntiä, mikä on lisännyt jo olemassa ollutta eriarvoisuutta verrattuna lapsiin, jotka asuvat paremman palvelutason

[6] COM(2020) 274 final, 1.7.2020.
[7] COM(2020) 625 final, 30.9.2020.

alueilla. Uusilla lähestymistavoilla voidaan yhdistää luokkaopetus ja laadukas digitaalinen oppiminen ja siten parantaa koulutuksen saatavuutta sekä kaupungeissa että maaseudulla. Digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmassa[8] ehdotetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa digitaaliseen oppimiseen ja koulutukseen EU:n tasolla.

1. *Millaisilla politiikkatoimilla voidaan edistää tervettä ja aktiivista ikääntymistä kaikkien osalta jo varhaisesta iästä alkaen ja koko elämän ajan? Miten lapsille ja nuorille voidaan antaa paremmat valmiudet elää pidempään? Minkälaista tukea EU voi antaa jäsenvaltioille?*
2. *Mitkä ovat merkittävimmät elinikäisen oppimisen esteet eri elämänvaiheissa? Missä elämänvaiheessa näiden esteiden poistamisella olisi eniten vaikutusta? Miten elinikäisen oppimisen esteisiin olisi puututtava erityisesti maaseudulla ja syrjässä olevilla alueilla?*

3. Enemmän irti työelämästä

EU:n työikäisen väestön määrä on vähentynyt vuosikymmenen ajan, ja tämän kehityksen ennustetaan jatkuvan[9]. Kokonaisväkiluvun pysyessä vakaana työvoimapulan riski kasvaa. Tämä puolestaan vaikeuttaa tuotannon ja palvelujen tarjonnan ylläpitämistä ja vaikuttaa viime kädessä vaurauteen ja hyvinvointiin. **Työikäisen väestön vähenemisen** kompensoimiseksi EU:n ja sen jäsenvaltioiden olisi edistettävä toimia, joilla saadaan enemmän ihmisiä työmarkkinoille, mahdollistetaan työurien pidentäminen ja parannetaan tuottavuutta. Myös potentiaali vähemmän kehittyneillä alueilla, joiden BKT asukasta kohden on alle 75 prosenttia EU:n keskiarvosta, voitaisiin saada paremmin käyttöön alueiden kehitystä tasaaville tarkoituksenmukaisilla investoinneilla.

3.1. Lisää ihmisiä työvoimaan

Suuri työvoimaosuus ja pidemmät työurat voivat lieventää ikääntyvän yhteiskunnan ja työikäisen väestön vähenemisen ongelmaa.[10] Syrjintä työssä – tai työnhaussa – on kuitenkin laajalle levinnyttä, ja se voi vaikuttaa joihinkin väestöryhmiin toisia enemmän. Kun varmistetaan, että rodulliseen tai etniseen vähemmistöön kuuluvat voivat hyödyntää potentiaaliaan täysimääräisesti, sosiaaliset ja taloudelliset tulokset ovat kaikkien kannalta parempia. Tältä osin on olennaisen tärkeää, että jatketaan tasa-arvon unionin rakentamista ja pannaan olemassa olevat oikeudelliset välineet kaikilta osin täytäntöön.

Naisten (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste on EU:ssa edelleen 11,7 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin miesten, ja naiset ovat useammin osa-aikatyössä huolimatta siitä, että korkeakoulututkinnon suorittaneita naisia on enemmän kuin miehiä[11].

Toimenpiteillä, joilla edistetään naisten ja miesten tasavertaista osallistumista sekä palkalliseen että palkattomaan kotityöhön, voidaan nostaa naisten työllisyysastetta. Eräs keino on tukea yksilöitä ja perheitä työ- ja yksityiselämän yhteensovittamisessa. Toimet,

[8] COM(2020) 624 final, 30.9.2020.
[9] Lähde: Eurostatin verkossa julkaisemat taulukot demo_pjan ja proj_19np.
[10] JRC, *Demographic Scenarios for the EU: Migration, Population and Education*, 2019.
[11] Lähde: Eurostatin verkossa julkaisema taulukko lfsi_emp_a.

joilla parannetaan **sukupuolten tasa-arvoa** työmarkkinoilla ja kurotaan umpeen sukupuolten välistä kuilua, voisivat lisätä miesten osallistumista kotitaloustöihin ja lastenhoitoon, jos niihin yhdistetään rakenteellisia toimenpiteitä, joilla uudistetaan vero- ja sosiaaliturvajärjestelmiä. Sukupuolten tasa-arvoa koskevassa EU-strategiassa 2020–2025[12] on jo esitetty useita keskeisiä toimia tällä osa-alueella.

Viimeaikaiset tiedot[13] osoittavat, että 5,4 prosenttia 18–64-vuotiaista naisista (ja 2,2 prosenttia miehistä) on lyhentänyt työaikaansa tai pitänyt yli kuukauden taukoja töistä hoitaakseen sairaita ja/tai vanhempia sukulaisia, joilla on toimintarajoitteita. Laadukkaan lastenhoidon, pitkäaikaishoidon ja omaishoitajien tuen parempi saatavuus auttaisi vastaamaan iäkkäiden ihmisten kasvaviin tarpeisiin ja antaisi myös useammille työntekijöille, erityisesti naisille, mahdollisuuden päästä työmarkkinoille ja pysyä siellä.

Maahanmuuttajataustaiset henkilöt voisivat kotoutua paremmin, jos he voivat tehdä koulutustaan ja osaamistaan vastaavaa työtä. Tämä parantaisi sosiaalista yhteenkuuluvuutta, lisäisi talouskasvua ja vähentäisi eriarvoisuutta.

Laillinen maahanmuutto voi auttaa korjaamaan osaamisvajetta ja siten vastata työmarkkinoiden tarpeisiin. Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat ovat keskimääräistä todennäköisemmin ylikoulutettuja tekemäänsä työhön. Maahanmuuttajanaisten potentiaalin hyödyntäminen on erityisen haastavaa esimerkiksi laadukkaan ja kohtuuhintaisen lastenhoidon saatavuuteen liittyvien rakenteellisten esteiden vuoksi. Komissio esitti marraskuussa 2021 uuden kotouttamista ja osallisuutta koskevan toimintasuunnitelman 2020–2027[14], jossa otetaan huomioon maahanmuuttajaväestön erityinen tilanne ja tuetaan jäsenvaltioita ja muita sidosryhmiä asianmukaisten kotouttamis- ja osallisuustoimien löytämisessä. Uuden muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen[15] jatkotoimena komissio sai hiljattain päätökseen julkisen kuulemisen laillisen maahanmuuton tulevaisuudesta EU:ssa ja aikoo ehdottaa useita toimenpiteitä, muun muassa kykyjä ja osaamista koskevaa pakettia, johon sisältyy vaihtoehtoja EU:n osaajareservin kehittämiseksi.

Työvoimapulaa voidaan vähentää myös lisäämällä **vammaisten** työllisyyttä, mikä edellyttää, että kohtuullista mukauttamista ja esteetöntä työympäristöä.

Viimeaikaisesta kasvusta huolimatta **ikääntyneiden työntekijöiden** työllisyysaste on EU:ssa edelleen keskimääräistä alhaisempi. Vain 59,1 prosenttia 55–64-vuotiaista oli töissä vuonna 2019, kun taas 20–64-vuotiaista töissä oli 73,1 prosenttia[16]. Pitkäaikaistyöttömyyden riski kasvaa 50 ikävuoden jälkeen.[17] Monilla ikääntyneillä työntekijöillä on haasteita, jotka liittyvät työpaikan saamiseen, koulutukseen pääsyyn, työelämän muutostilanteisiin ja työtehtävien mukauttamiseen iän perusteella. Iäkkäiden osallistumista työmarkkinoille helpottaa parantamalla kannustimia, esimerkiksi tarjoamalla työnantajille verokannustimia iäkkäiden työntekijöiden palkkaamiseen.

[12] COM(2020) 152 final, 5.3.2020.
[13] Labour Force Survey, *Care for incapacitated relatives*.
[14] COM(2020) 758 final, 24.11.2020.
[15] COM(2020) 609 final, 23.9.2020.
[16] Lähde: Eurostatin verkossa julkaisema taulukko lfsi_emp_a.
[17] Lähde: lfsa_upgan

Joillakin aloilla, kuten maataloudessa, työskentelyä jatketaan pitkään joko omasta tahdosta tai elinolojen, mahdollisen työn jatkajan puutteen tai alhaisen eläketurvan vuoksi. Fyysiset tekijät – niin ergonomiaan kuin esteettömyyteenkin liittyvät – ja joustavat työskentelyolosuhteet antaisivat ikääntyneille työntekijöille mahdollisuuden lykätä eläkkeelle jäämistään niin halutessaan. Työtapaturmat ja ammattitaudit ovat vaarallisempia, kun ihmiset ikääntyvät. Hyvät **työolosuhteet**, mukaan lukien hyvä työterveys ja -turvallisuus, auttavat suojelemaan kaikenikäisten työntekijöiden terveyttä ja edistävät siten hyvinvointia ja vähentävät varhaiseläkkeelle jäämistä. Digitaaliteknologialla voidaan tukea työntekijöitä, ja työympäristöä voidaan mukauttaa paremmin tieto- ja viestintätekniikkaan perustuvien yksilöllisten järjestelmien, kannettavien laitteiden ja terveysalan mobiilisovelluksien avulla.

Senioriyrittäjyys voi pidentää työuraa, vähentää vanhuusiän työttömyyttä, parantaa ikääntyneiden sosiaalista osallisuutta ja edistää innovointia startup-yritysten avulla. Se voi edistää sukupolvien välistä oppimista ja tukea tiedon siirtymistä. Tietoisuuden lisääminen yrittäjyydestä myöhemmän iän uravaihtoehtona voi auttaa torjumaan ikäsyrjintää mahdollisena esteenä yrittäjyydelle. Julkisen vallan toimenpitein voidaan tukea senioriyrittäjiä poistamalla vero- ja sosiaaliturvajärjestelmien pidäkkeitä, tarjoamalla hyvin kohdennettua neuvontaa ja varmistamalla rahoituksen saanti.

3.2. Tuottavuus, innovaatiot ja liiketoimintamahdollisuudet

Tuottavuuden kasvu on hidastunut kaikissa kehittyneissä talouksissa viime vuosikymmeninä. Kun työikäinen väestö vähenee, **tuottavuuden parantaminen** on erittäin tärkeää, jotta EU:ssa voidaan tukea kestävää ja osallistavaa talouskasvua ja parantaa elintasoa. Vihreä siirtymä ja digitaalinen muutos tarjoavat tilaisuuden elvyttää tuottavuuden kasvua edistämällä **innovaatioita** uusien teknologioiden ja liiketoimintamallien muodossa. Innovaatiot voivat myös auttaa parantamaan resurssitehokkuutta, kun taas työvoiman tarvetta vähentävät teknologiat voivat lieventää työikäisen väestön vähenemisestä aiheutuvia haasteita.

Riittävä ja tehokas **investoiminen tutkimukseen ja kehittämiseen ja aineettomiin hyödykkeisiin yleisesti** on keskeistä innovaatioiden ja uusien teknologioiden käyttöönoton edistämisessä. Tärkeitä tekijöitä tuottavuuden ja innovaatioiden tukemisessa ovat myös tehokas julkishallinto ja oikeuslaitos, kannustava liiketoimintaympäristö, toimiva kilpailupolitiikka sekä oikeudenmukainen, läpinäkyvä ja tehokas tuki- ja verotusjärjestelmä, joka on linjassa yhteiskunnan ja ympäristön kestävyyttä koskevien pitkän aikavälin tavoitteiden kanssa.

Yksi EU:n mahdollisuuksista on ns. **senioritalous**. Termi viittaa yleiseen tuotteiden ja palvelujen kysynnän muutokseen, joka heijastaa iäkkäiden erityistarpeita ja -mieltymyksiä. Senioritalouden odotetaan kasvavan noin viisi prosenttia vuodessa eli 3,7 biljoonasta eurosta vuonna 2015 5,7 biljoonaan euroon vuonna 2025[18].

Senioritalous voi avata uusia **työmahdollisuuksia** sellaisilla aloilla kuin matkailu, itsenäistä asumista tukevat älykodit, avustava teknologia, esteettömät tuotteet ja palvelut, palvelurobotiikka, hyvinvointi, kosmetiikka ja muoti, turvallisuus, kulttuuri,

---

[18] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/silver-economy-study-how-stimulate-economy-hundreds-millions-euros-year

henkilökohtainen ja automatisoitu liikkuvuus sekä pankkitoiminta. **Luonnontieteellinen ja lääketieteellinen innovointi** lisää myös mahdollisuuksia teknologian kehittäjille ja korkeasti koulutetuille terveydenhuollon työntekijöille ja hoivatyötä tekeville samalla kun se saa aikaan läpimurron, jota vaaditaan ikääntyvän yhteiskunnan tarpeisiin vastaamiseksi.

Etäterveydenhoito, älypuhelinsovellukset ja bioanturit etädiagnosointia ja -seurantaa varten voivat parantaa potilastuloksia. Uudet avustavat teknologiat voivat lisätä ikääntyneiden vammaisten itsenäisyyttä, riippumattomuutta ja osallistumista. **Terveenä ja aktiivisena ikääntymiseen tarkoitettujen tuotteiden ja palvelujen** kehittyneet markkinat voisivat parantaa sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmien tehokkuutta ja mahdollisesti lisätä niiden kestävyyttä.

3.3. Työ ja tuottavuus – alueellinen katsaus

Seuraavassa kartassa esitetään työurien pidentämistarve EU:n alueilla väestön ikääntyessä. Työikäisen väestön määrän ennustetaan kasvavan vain joka viidennellä EU:n alueella vuosina 2020–2040. Näihin alueisiin kuuluvat usein pääkaupunki, toinen suuri kaupunki ja/tai niiden esikaupunkialueet. Niillä harvoilla alueilla, joilla työikäisen väestön määrä kasvaa, yritysten on helpompi täyttää avoimet työpaikkansa ja laajentaa liiketoimintaansa. Sen sijaan alueilla, joilla työikäinen väestö vähenee, yritykset kärsivät todennäköisemmin työvoimapulasta, jos työvoiman liikkuvuus ei lisäänny. Siksi niiden on investoitava enemmän työvoiman tarvetta vähentävään teknologiaan ja innovaatioihin, jotta ne voivat tuottaa saman määrän tavaroita tai palveluja.

Kartta 1. Työuran päättämisikä, jonka ennustetaan pitävän työikäisen väestön määrän vakaana, 2040

Canarias
Guadeloupe
Martinique
Guyane
Mayotte
Réunion
Açores
Madeira

REGIOgis

Työuran päättämisikä, jonka ennustetaan pitävän työikäisen väestön määrän vakaana, 2040

Ikä

Ikä	
<= #	Alueet, joilla työikäisen väestön ennustetaan kasvavan
63–65	
66–68	Alueet, joilla työurien pidentäminen voisi pitää työikäisen väestön koon vakaana
69–71	
72–75	Alueet, joilla työikäinen väestö vähenee vaikka työuria pidennättäisiin
>= #	

Työuran päättämisikä, jolla työikäisen väestön (20–64-vuotiaat) absoluuttinen määrä olisi vuonna 2040 yhtä suuri kuin vuonna 2020.
Lähde: Alue- ja kaupunkipolitiikan pääosasto Eurostatin alueellisten väestöennusteiden perusteella

0 500 Km

Vähemmän kehittyneiden alueiden potentiaalia, maaseutualueet mukaan lukien, voidaan selvittää tarkemmin esimerkiksi senioritalouden myötä syntyvien mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Koheesiopolitiikalla on merkittävä rooli niiden kehittämisen tukemisessa. Euroopan maaseutualueilla on suuria eroja: osassa taloudellinen ja sosiaalinen tilanne on hyvä, kun taas toiset taantuvat taloudellista ja/tai sosiaalisesti. Elämänlaadun katsotaan usein olevan parempi maaseutualueilla kuin kaupungeissa. Luonnon läheisyys, puhdas ilma, yhteisöllisyys ja edullisempi asuminen viehättävät kaupungeista tulevia ihmisiä. Jos alueilla on riittävästi perusinfrastruktuuria, liikenneyhteyksiä ja taloudellisen toiminnan edellytyksiä, ne voivat olla houkuttelevia sekä työikäisille että ikääntyvälle väestölle.

Myös **digitaaliset yhteydet** voivat edistää syrjäisillä alueilla korkealaatuisen koulutuksen ja laadukkaiden työmahdollisuuksien saatavuutta, kuten covid-19-kriisin aikana on käynyt ilmi. Kriisi on myös korostanut etätyön mahdollisuuksia joissakin ammateissa keinona välttää työmatkat ilman saastumiseen ja ajankäyttöön liittyvine seurauksineen.

Infrastruktuuri – olipa kyse liikenteestä, kouluista ja verkkoyhteyksistä tai asumisesta ja terveydenhuollosta – sekä **palvelujen**, kuten koulutuksen, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon, tarjoaminen voivat parantaa kehitysmahdollisuuksia, jos ne mukautetaan paikallisiin tarpeisiin.

3. *Mitä innovatiivisia politiikkatoimia, joilla parannetaan erityisesti ikääntyneiden työntekijöiden osallistumista työmarkkinoille, pitäisi tarkastella lähemmin?*

4. *Tarvitaanko EU:n tasolla lisää toimia senioriyrittäjyyden tukemiseksi? Minkälaista tukea tarvitaan EU:n tasolla ja miten voidaan hyödyntää onnistuneita sosiaalisen innovoinnin esimerkkejä nuorten ja iäkkäiden yrittäjien välisestä mentoroinnista?*

5. *Miten EU:n politiikalla voidaan auttaa vähemmän kehittyneitä alueita ja maaseutualueita väestön ikääntymisen ja väestökadon hallinnassa? Miten ne EU:n alueet, joihin kohdistuu sekä väestökadosta että väestön ikääntymisestä aiheutuvia haasteita, voivat hyötyä paremmin senioritaloudesta?*

4. Eläkkeelle jäämisen uudet mahdollisuudet ja haasteet

Euroopan historiassa ei ole koskaan aiemmin nähty niin monien elävän yhtä pitkään ja terveinä kuin nyt. Yhä useammat ihmiset pysyvät aktiivisina pidempään, pidentävät työuraansa ja osallistuvat sosiaaliseen toimintaan eläkkeelle jäämisen jälkeen. Terveempien elämäntapojen ja lääketieteen kehittymisen (sairauksien paremman ennaltaehkäisyn, diagnosoinnin ja hoidon) ansiosta useimmat eläkeläiset ovat hyväkuntoisia ja voivat valita, miten viettävät aikansa[19]. Nämä uudet realiteetit muuttavat käsitystämme ikääntymisestä ja tuovat valokeilaan ikääntyneiden tärkeän panoksen yhteiskuntaan ja talouteen sukupolvien välisen oppimisen ja yhteenkuuluvuuden kautta.

Samaan aikaan eläkkeelle jääminen asettaa haasteita paitsi yksilöille myös heitä tukeville sosiaalisen suojelun järjestelmille. Eläkejärjestelmien riittävyyden, kustannusten kohtuullisuuden ja kestävyyden varmistaminen edellyttää, että arvioimme kriittisesti, missä kunnossa nykyiset eläkejärjestelmät ovat, kun väestö ikääntyy nopeasti.

[19] Lähde: Eurostat, *Ageing Europe*, vuoden 2020 painos.

4.1. *Aktiivisena pysyminen*

Vapaaehtoistoiminnalla voidaan edistää sukupolvien välistä solidaarisuutta ja yhteistyötä sekä tuoda lisäarvoa ja hyötyä niin nuorille kuin vanhoillekin tiedon, kokemuksen ja itsetunnon muodossa. Vapaaehtoistyöllä on myös merkittävä taloudellinen arvo. Tilastot osoittavat, että noin viidesosa 65–74-vuotiaista osallistuu viralliseen vapaaehtoistyöhön, ja yli 75-vuotiaatkin jatkavat osallistumistaan, jos vain terveys sen sallii[20]. Covid-19-pandemian aikana eläkeläiset ovat auttaneet yhteiskuntaa palaamalla terveydenhuolto- tai hoitotyöhön tai tarjoamalla vapaaehtoistyönä palveluja muiden ihmisten arjen helpottamiseksi.

Monet, erityisesti ikääntyneet naiset, **tekevät palkatonta hoitotyötä** pääasiassa perhepiirissään (hoitamalla vanhempiaan, kumppaniaan, lapsiaan tai lapsenlapsiaan) ja auttavat siten ydintyöikäisten sukupolvea työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.

Sukupolvien välinen oppiminen, mukaan lukien mentorointi tai kokemusten vaihto, antaa mahdollisuuden jakaa tietoa ja osaamista nuorten ja vanhojen välillä. Yhteisöissä tapahtuu paljon epävirallista sukupolvien välistä oppimista esimerkiksi kirjastoissa ja museoissa, kulttuuriyhdistyksissä, urheiluseuroissa tai muissa harrastuksissa sekä uskonnollisissa yhteisöissä.

Myös aktiivinen **liikkuminen** tukee aktiivista ikääntymistä. Kävely ja pyöräily on suosittua monissa jäsenvaltioissa, myös yli 65-vuotiaiden keskuudessa. Uudet sähköisen liikkumisen muodot, erityisesti sähköpolkupyörät, tarjoavat jo nyt joustavan vaihtoehdon joidenkin ikäihmisten liikkumistarpeisiin ja antavat heille mahdollisuuden käyttää aktiivista liikkumismuotoa ja vähentää samalla liikenteen päästöjä.

4.2. *Vanhuusiän köyhyys*

Useimmille ihmisille eläkkeelle jääminen johtaa tulojen pienenemiseen ja joidenkin kohdalla **vanhuusiän köyhyyden** uhkaan. Kun ikää karttuu, lisääntyvät taloudelliset riskit, jotka liittyvät esimerkiksi terveydenhuoltoon ja erityisesti pitkäaikaishoitoon.

Useimpien eläkeläisten pääasiallinen tulonlähde on eläke. Jotta eläkkeet pysyisivät riittävinä elinajanodotteen kasvaessa, työuria täytyy tulevaisuudessa pidentää. Vanhuusiän köyhyyden riski, mukaan lukien energiaköyhyys, tulee silti olemaan joidenkin kohdalla suurempi. Tämä koskee erityisesti niitä, joilla on ollut pieni palkka ja katkonainen työura tai jotka ovat olleet töissä tai ammateissa, joissa on huono työsuhdeturva, kuten epätyypillisissä työsuhteissa ja itsenäisinä ammatinharjoittajina.

Riski on edelleen suurempi joidenkin väestöryhmien kohdalla. Yleensä **naiset** ansaitsevat vähemmän, heidän työuransa ovat lyhyempiä ja vähemmän yhtenäisiä, osa-aikatyö on heillä yleisempää, ja he ottavat enemmän palkatonta hoitovastuuta. Naisten eläkkeet ovat EU:ssa keskimäärin 29,5 prosenttia pienemmät kuin miesten[21]. Vuonna 2019 kolmansista maista tulleista **maahanmuuttajista** 37 prosenttia oli köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa, kun liikkuvuusoikeuttaan käyttäneillä EU:n kansalaisilla luku oli 22 prosenttia[22]. Tulevina

[20] Lisätietoja on Eurostatin verkossa julkaisemassa taulukossa ilc_scp19.
[21] Lähde: Eurostatin verkossa julkaisema taulukko ilc_pnp13.
[22] Lähde: Eurostatin verkossa julkaisema taulukko ilc_peps05.

vuosina heillä voi olla suurempi vanhuusiän köyhyyden riski, mikä johtuu lyhyemmistä työurista EU:ssa.

Iäkkäät vammaiset voivat kohdata erityisiä ongelmia. Kun työikäinen vammautuu, hän saa usein työmarkkinoihin liittyvää tukea, joka kompensoi ansionmenetystä ja lisämenoja. Vaikka tämäkin on usein riittämätöntä, ihmiset, jotka vammautuvat eläkkeelle jäätyään, eivät useinkaan ole oikeutettuja näihin etuuksiin.

Laatikko 1. Ikääntyneiden itsenäisyys, osallistuminen ja oikeudet

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari näyttää suuntaa kohti parempia työ- ja elinoloja kaikille iästä riippumatta ja kohti aitoja sosiaalisia oikeuksia. Se sisältää useita periaatteita, joissa keskitytään ikääntymiseen liittyviin haasteisiin.

Ikääntyneet ovat usein haavoittuvassa asemassa – monet useammalla kuin yhdellä tapaa, esimerkiksi sairaat tai vammaiset[23], etnistä tai uskonnollista vähemmistöä edustavat tai lhbtiq-henkilöt. Jotkut saattavat tarvita apua, jolla suojellaan suoraan heitä itseään tai heidän omaisuuttaan, esim. apua taloudellisten asioiden hoidossa tai terveydenhoidon järjestämisessä. Tätä on korostettu myös äskettäin julkaistussa uudessa kuluttaja-asioiden toimintaohjelmassa[24]. Lisäksi haavoittuvassa asemassa olevat ikäihmiset saattavat joutua alttiiksi hyväksikäytölle, kuten laiminlyönnille tai fyysiselle tai henkiselle väkivallalle. Pandemia on koetellut raskaasti haavoittuvassa asemassa olevia ikäihmisiä, mikä korostaa sitä, että heidän itsenäisyyttään sekä terveyttään ja elinolojaan on tärkeää suojella.

Tavaroiden ja palvelujen saatavuus, julkiset palvelut mukaan lukien, sekä osallistuminen poliittiseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuurielämään edellyttävät yhä enemmän digitaalisia taitoja. Teknologian kehitys voi lisätä ikääntyneiden haavoittuvuutta, esimerkiksi jos he eivät tunne digitaalisia välineitä tai osaa käyttää niitä tai jos digitaaliteknologian saatavuus on rajallista. Tämä voi lisätä heidän alttiuttaan petoksille, huijauksille ja epärehelliselle kaupalle, kuten olemme nähneet pandemian ja sulkutoimien aikana. Ikäihmiset, jotka asuvat ulkomailla tai joilla on ulkomailla omaisuutta, saattavat myös olla erityisen haavoittuvassa asemassa vieraan kielen ja heille oudon hallintojärjestelmän ja oikeuslaitoksen vuoksi, ja valtioiden rajat ylittävissä tilanteissa saatetaan tarvita erityisiä suojelutoimenpiteitä.

Ikääntyneiden määrän kasvu EU:ssa herättää erityisiä turvallisuutta koskevia huolia, sillä he voivat joutua järjestäytyneen rikollisuuden kohteeksi. Heihin kohdistuvia rikoksia voivat olla esimerkiksi ovelta ovelle - huijaukset, katuhuijaukset, murto- ja taskuvarkaudet tai muut petokset ja rikokset.

Jotta ikääntyneet voisivat nauttia oikeuksistaan ja itsenäisyydestään ja osallistua yhteiskuntaan mahdollisimman täysipainoisesti, tällaiset riskialttiit tilanteet on otettava huomioon ja tarvittaessa päätöksentekijöiden on puututtava niihin kohdistetusti kaikilla tasoilla.

[23] EU on sitoutunut vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimukseen (UNCRPD), jolla suojellaan vammaisten oikeuksia ja ihmisarvoa.

[24] COM(2020) 696 final, 13.11.2020.

4.3. Riittävät, oikeudenmukaiset ja kestävät eläkejärjestelmät

Ikääntyvässä yhteiskunnassa eläkkeiden pitämistä riittävinä, oikeudenmukaisina ja kestävinä ja omien lisäsäästöjen tarvetta on korostettu toistuvasti, erityisesti neuvoston ja komission yhdessä julkaisemissa eläkkeiden riittävyyttä koskevissa raporteissa[25]. Ilman lisäuudistuksia tilanne, jossa eläkeläisten määrä kasvaa ja työikäisten määrä vähenee, johtaa kuitenkin todennäköisesti eläkemaksujen korottamiseen ja eläkkeiden korvausasteiden alentamiseen julkisen talouden kestävyyden ylläpitämiseksi. Tämä kehitys voi kaksinkertaistaa nuorempien sukupolvien taakan ja siten herättää kysymyksiä sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta.

Työurien pidentäminen on keskeinen ratkaisu tähän. Eurostatin tuoreimman väestöennusteen mukaan EU:n vanhushuoltosuhde[26] voi pysyä vuonna 2040 samalla tasolla kuin vuonna 2020 vain, jos työuria jatketaan 70 ikävuoteen. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin huomattavia eroja, mikä osoittaa, että haasteet ovat erilaisia eri puolilla Eurooppaa. Jotta vanhushuoltosuhde pysyisi vuonna 2040 vuoden 2020 tasolla, ennusteiden mukaan Maltan, Unkarin ja Ruotsin olisi pidennettävä työuria vain 68 vuoteen, kun taas Liettuan ja Luxemburgin olisi pidennettävä niitä 72 vuoteen. Vanhushuoltosuhde vaihteli jo vuonna 2019 huomattavasti Luxemburgin 22:sta Italian 39:ään ja Suomen 38:aan[27].

Eläkejärjestelmillä voitaisiin tukea työurien pidentämistä mukauttamalla eläkeikää tai työuran pituutta koskevia vaatimuksia, karttumisasteita tai etuuksia siten, että ne vastaavat automaattisesti korkeampaa elinajanodotetta. **Varhaiseläkkeelle siirtymisen** rajoittaminen objektiivisesti perusteltuihin tapauksiin, yleinen oikeus työntekoon eläkeiän saavuttamisen jälkeen ja joustavat eläkkeellesiirtymisjärjestelyt voisivat auttaa lisäämään sekä eläkejärjestelmien riittävyyttä että kestävyyttä.

Eläkejärjestelmien nykyaikaistamiseen tähtäävissä uudistuksissa on harkittava tarkkaan eläkejärjestelmien **uudelleenjako- ja oikeudenmukaisuuslogiikkaa**. Huomioon otettavia tekijöitä ovat esimerkiksi väestönkehityksen tuleville sukupolville aiheuttama kasvava taakka, nuorena työmarkkinoille tulevien työntekijöiden oikeudenmukainen kohtelu, tuloryhmien välinen uudelleenjakokyky, perhe-elämään liittyvien urakatkosten eläketurva ja etuuskohteluun perustuvien eläkkeellesiirtymisjärjestelyjen asteittainen poistaminen.

Vanhuusiän kohtuullisen elintason mahdollistavien eläkkeiden olisi oltava niiden saatavilla, joilla ei ole tulevaisuudessa mahdollisuutta pidentää työuraansa. Tämä voitaisiin saavuttaa esimerkiksi eläkekertymän hyvityksillä, vähimmäiseläkkeillä, asumiseen perustuvilla eläkkeillä ja sosiaaliavustuksilla, jotka on suunnattu nimenomaan tai myös ikääntyneille.

Sen varmistaminen, että eläkejärjestelmät kattavat erityyppisen ansiotoiminnan, esimerkiksi **laajentamalla pääsyä** eläkejärjestelmän piiriin useammille työntekijäryhmille ja itsenäisille ammatinharjoittajille, auttaisi turvaamaan eläkkeiden riittävyyden ja maksuperustan ja

---

[25] Neuvosto ja komissio julkaisevat yhdessä joka kolmas vuosi ikääntymisraportin ja eläkkeiden riittävyyttä koskevan raportin (seuraavat painokset julkaistaan vuonna 2021).

[26] Vanhushuoltosuhde on 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien lukumäärä suhteessa 20–64-vuotiaiden määrään. Arvo ilmaistaan sataa työikäistä (15–64-vuotiasta) kohti.

[27] Lähde: Eurostatin verkossa julkaisema taulukko proj_19np ja komission alue- ja kaupunkipolitiikan pääosaston laskelmat, lisätietoa täältä.

vähentämään eriarvoisuutta työmarkkinoilla. Koska talouden ja työelämän muutokset voivat vaikuttaa maksuperustaan, jäsenvaltioiden saattaa olla tarpeen miettiä, miten niiden sosiaalisen suojelun järjestelmiin osoitetaan resursseja.

Kansalaisille on tiedotettava heidän eläkeoikeuksistaan. Laadukkaat, turvalliset ja kustannustehokkaat **lisäeläkkeet,** mukaan lukien yleiseurooppalainen yksilöllinen eläketuote (PEPP)[28], jotka täydentävät lakisääteisiä eläkejärjestelmiä, voivat tarjota lisäeläkettä. Lisäeläkejärjestelmiin osallistumista helpottavissa ja siihen kannustavissa toimissa olisi otettava huomioon niiden julkistaloudelliset kustannukset ja vaikutus tulonjakoon. Lisäksi olisi löydettävä tasapaino toisaalta laajan ja kokonaisvaltaisen kattavuuden ja markkinoiden epävakaudelta suojaamisen ja toisaalta kustannustehokkuuden välillä.

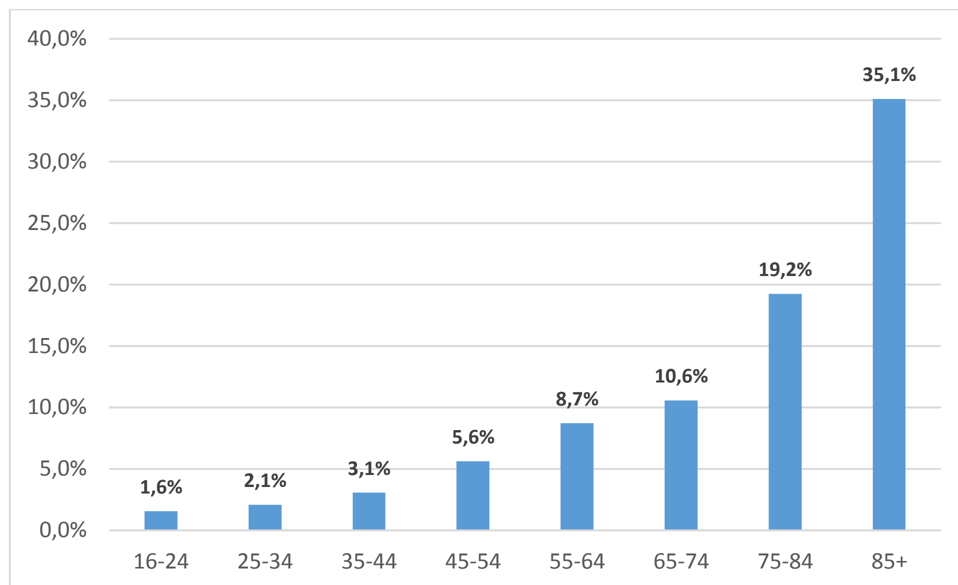
6. *Miten iäkkäiden ihmisten vapaaehtoistoimintaa ja sukupolvien välistä oppimista voitaisiin tukea paremmin, myös yli valtionrajojen, tiedon jakamisen ja kansalaisvaikuttamisen edistämiseksi? Millainen rooli voisi olla digitaalisella alustalla tai muilla EU:n tason aloitteilla ja keihin tällaiset aloitteet olisi kohdennettava? Miten nuorten vapaaehtoistyö yhdessä ikääntyneiden kanssa ja ikääntyneitä varten voitaisiin yhdistää sukupolvien välisiin aloitteisiin?*
7. *Millaisia palveluja ja millainen toimintaympäristö olisi luotava tai miten niitä olisi parannettava, jotta voitaisiin varmistaa ikääntyneiden itsenäisyys, riippumattomuus ja oikeudet ja mahdollistaa heidän osallistumisensa yhteiskuntaelämään?*
8. *Miten EU voi tukea haavoittuvassa asemassa olevia ikääntyneitä, jotka eivät pysty suojelemaan omia taloudellisia ja henkilökohtaisia etujaan, erityisesti rajatylittävissä tilanteissa?*
9. *Miten EU voi tukea jäsenvaltioiden pyrkimyksiä varmistaa sosiaalisen suojelun järjestelmien oikeudenmukaisuus eri sukupolvi-, sukupuoli-, ikä- ja tuloryhmissä ja varmistaa, että järjestelmät pysyvät julkisen talouden kannalta kestävinä?*
10. *Miten vanhuusiän köyhyysriskiä voidaan vähentää ja torjua?*
11. *Miten voidaan varmistaa riittävät eläkkeet niille (pääasiassa naisille), jotka tekevät elämänsä aikana pitkään palkatonta työtä (usein hoitotyötä)?*
12. *Millainen rooli lisäeläkkeillä voisi olla riittävien eläketulojen varmistamisessa? Miten niitä voitaisiin laajentaa koko EU:hun ja mikä olisi EU:n rooli tässä prosessissa?*

5. Ikääntyvän väestön kasvaviin tarpeisiin vastaaminen

Terveen eliniän odotteen paranemisesta huolimatta sairauksien ja toimintarajoitteiden riski kasvaa iän myötä. Monien ikäihmisten kunto heikkenee, ja he tulevat riippuvaisiksi **pitkäaikaishoidosta**.

[28] PEPP-tuote on vapaaehtoinen yksilöllinen eläkkeellesiirtymisjärjestely, joka on määrä ottaa käyttöön vuonna 2022 ja joka tarjoaa kuluttajille uuden yleiseurooppalaisen tuotteen eläkesäästämistä varten. Ks. asetus (EU) 2019/1238, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019.

Kaavio 1. Riippuvuusaste[29] kasvaa EU:ssa iän myötä, 2015–2019

Lähde: Komission talouden ja rahoituksen pääosaston laskelma, joka perustuu Eurostatin verkossa julkaisemaan taulukkoon hlth_silc_06.

Terveyden edistäminen ja sairauksien ehkäisy edistämällä terveellisiä elintapoja, työterveyttä ja -turvallisuutta sekä aktiivista sosiaalista elämää voi auttaa vähentämään tai lykkäämään näitä ongelmia. Tukitoimet, kuten kaupunkien uudistaminen, maaseutualueiden elävöittäminen ja esteetön pääsy rakennuksiin ja liikennevälineisiin, voivat helpottaa erityisesti liikuntarajoitteisten henkilöiden elämää.

Vaikka tällaiset toimet voivat auttaa vähentämään kokonaishaastetta, ikääntyminen ja pitkäikäisyys johtavat poikkeuksetta terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitopalvelujen kokonaiskysynnän rakenteelliseen kasvuun[30]. Tämä kärjistyy joillakin syrjäisillä ja maaseutualueilla, joilla on tyypillisesti haasteita sosiaalipalvelujen laadun ja laajuuden suhteen.

Ikääntymiseen valmistautuminen yhteiskunnissa on ulotettava talouskysymyksiä ja laadukkaita, edullisia palveluja pidemmälle. Meidän on ajateltava sitä, miten sukupolvet elävät yhdessä. Yksi huolenaihe on **yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden** kasvava riski sekä nuorilla että vanhuksilla. Monet ovat kokeneet tämän etenkin covid-19-pandemian aikana. Vaikka tämä ongelma on vähemmän näkyvä, sillä on merkittäviä vaikutuksia talous-, sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmiimme ja se vaatii siksi poliittisten päättäjien huomion.

5.1. Ikääntyvän väestön terveys- ja pitkäaikaishoitotarpeiden täyttäminen

Väestörakenteen muutoksen seurauksena yhä useammat iäkkäät potilaat kärsivät kroonisista sairauksista, joita on monilla useita. Lähes puolella 65-vuotiaista tai sitä vanhemmista on

[29] Huom. Riippuvuusaste on viiden vuoden keskiarvo henkilöistä, joilla on oman arvionsa mukaan terveysongelmista johtuvia pitkäaikaisia vakavia rajoitteita tavanomaisissa toiminnoissa.

[30] Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteissa 16 ja 18 vahvistetaan ’oikeus ajoissa annettavaan kohtuuhintaiseen, ehkäisevään, hoitavaan ja laadukkaaseen terveydenhuoltoon’ ja ’oikeus kohtuuhintaisiin ja laadukkaisiin pitkäaikaishoitopalveluihin sekä varsinkin kotihoitoon ja yhteisöpohjaisiin palveluihin’.

jokin vamma tai pitkäaikainen toimintarajoite. Lisäksi ilmastonmuutoksen, luonnonkatastrofien, ympäristön pilaantumisen ja saastumisen vaikutukset lisäävät ikääntyvien terveyteen kohdistuvaa painetta suhteettomasti. Tämä lisää **terveydenhuollon** ja muiden hoito- tai tukipalvelujen tarvetta.

Vaikka sekä terveydenhuolto- että pitkäaikaishoitojärjestelmien on vastattava kasvavaan kysyntään, niillä on erilaisia haasteita, jotka liittyvät esimerkiksi työvoimaan, sosiaaliturvan kattavuuteen tai laatustandardeihin.

Kattaviin politiikkatoimiin voi kuulua investoiminen laadukkaisiin palveluihin ja infrastruktuuriin sekä terveydenhuollon tutkimukseen ja innovointiin, terveydenhuollon saatavuuden varmistaminen, houkuttelevien työolojen tarjoaminen henkilöstöpulaan puuttumiseksi ja innovatiivisen teknologian hyödyntäminen tehokkuuden parantamiseksi. Teknologian kehitys mahdollistaa tiettyjen palvelujen ja hoitomuotojen tarjoamisen uusilla tavoilla sairaaloiden sijaan. Avohoidon ja yhteisöpohjaisen hoidon **infrastruktuurin** tarjonnan lisääminen paitsi parantaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa myös antaa ikääntyneille mahdollisuuden osallistua sosiaaliseen ja hyvinvointia edistävään toimintaan.

Sosiaali- ja terveysalalla avautuu seuraavien kymmenen vuoden aikana kahdeksan miljoonaa työpaikkaa. Niiden täyttäminen edellyttää asiantuntijoiden määrän lisäämistä sekä työntekijöiden täydennys- ja uudelleenkoulutusta, johon tähdätään erityisesti marraskuussa 2020 käynnistetyllä osaamissopimuksella. Lisäksi terveydenhuoltohenkilöstön **liikkuvuus jäsenvaltiosta toiseen** voisi olla keino paikata henkilöstövajetta. Vuonna 2018 muussa kuin omassa jäsenvaltiossaan työskentelevien EU:n kansalaisten osuus terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon työvoimasta oli lähes viisi prosenttia, kun taas EU:n ulkopuolisista maista tulleiden maahanmuuttajien osuus oli 9,1 prosenttia[31]. Terveydenhuoltoa ja pitkäaikaishoitoa koskevien näkökohtien sisällyttäminen nykyisiin laillisiin maahanmuuttokanaviin voi myös parantaa maahanmuuttajien taitojen hyödyntämistä EU:ssa.

Pitkäaikaishoitoa mahdollisesti tarvitsevien määrän odotetaan kasvavan EU:n 27 jäsenvaltiossa 19,5 miljoonasta vuonna 2016 23,6 miljoonaan vuonna 2030 ja 30,5 miljoonaan vuonna 2050[32]. Omaishoitajiin turvautuminen ei ole enää kestävää: perheenjäsenten apua on yhä vaikeampi varmistaa, sillä perheissä on vähemmän lapsia, perheet asuvat kauempana toisistaan ja naisten osallistuminen työmarkkinoille on lisääntynyt.

Jäsenvaltioilla on yhteisiä pitkäaikaishoitoa koskevia haasteita, joita ovat pitkäaikaishoidon **saatavuuden**, **kohtuuhintaisuuden** ja **laadun** varmistaminen sekä **työvoiman** riittävyys. Monet hoitoa tarvitsevat eivät voi saada sitä, koska tarjonta on riittämätöntä, kustannukset korkeat ja kohtuuhintaisuuden takaava sosiaaliturvan tai vakuutusturvan kattavuus puutteellinen. Riittävän sosiaaliturvan puuttuessa pitkäaikaishoidon tarve voi ajaa ihmiset köyhyyteen. Tähän riskiin on vastattava niin, että järjestelmien julkistaloudellinen kestävyys säilyy ikääntyvässä yhteiskunnassa.

Laadukas pitkäaikaishoito on tärkeää ihmisarvon, valinnanvapauden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä siksi, että vältetään tarpeetonta sairaalahoitoa. Tällä hetkellä EU:ssa on

[31] JRC, *Health care and long-term care workforce: Demographic challenges and potential contribution of migration and digital technology,* https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121698

[32] Vuoden 2018 ikääntymisraportin ennusteet.

erilaisia laatustandardeja ja tulkintoja, ja laadunvarmistus on jäsenvaltioissa eri vaiheissa. On tärkeää huomata, että laadukasta pitkäaikaishoitoa voidaan tarjota eri tavoin. Yhteisöperustaisten palvelujen tarjoaminen pitkäaikaishoitoa tarvitseville ikääntyneille, vammaiset mukaan lukien, voi tukea heidän oikeuttaan elää itsenäisesti yhteisössä niin kauan kuin se on mahdollista. Laitos- tai muilla palveluilla voidaan puolestaan turvata sellaisten hoitopalvelujen tarjonta, jotka ylittävät yhteisöperustaisten järjestelmien valmiudet.

Pätevän **henkilöstön** palkkaaminen ja pitäminen pitkäaikaishoidon tehtävissä on vaikeaa matalapalkkaisuuden ja vaativien työolojen vuoksi. Tämä lisää omaishoitajien paineita. Omaishoitajat ovat yleensä naisia, jotka tasapainottelevat hoiva- ja palkkatyön välillä. Tämä aiheuttaa usein yhteiskunnalle kustannuksia terveyteen ja hyvinvointiin kohdistuvina kielteisinä vaikutuksina, työmarkkinoille osallistumisen vähenemisenä ja tulojen pienenemisenä.

Kuten tiedonannossa vahvasta sosiaalisesta Euroopasta oikeudenmukaisten siirtymien toteuttamiseksi[33] korostetaan, **vahvojen pitkäaikaishoitojärjestelmien kehittäminen** parantaa kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuutta, takaa vanhuksille ihmisarvoisen elämän ja lisää työmahdollisuuksia hoivataloudessa. Euroopan komission ja sosiaalisen suojelun komitean yhteisessä raportissa, joka julkaistaan vuonna 2021, tarkastellaan pitkäaikaishoitojärjestelmien tilannetta EU:ssa sekä covid-19-pandemian vaikutuksia.

Sosiaalisten ja teknologisten innovaatioiden, kuten sähköisen terveydenhuollon, terveysalan mobiilisovellusten, etähoidon, integroidun hoidon tai itsenäisen asumisen laajamittainen käyttöönotto voisi parantaa merkittävästi terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon järjestelmien tehokkuutta.- Terveydenhuollon etäseurantamallit, erityisesti sellaiset, joissa hoitotiimiin kuuluu potilaita ja perheenjäseniä, ovat tuoneet selviä hyötyjä kroonisista sairauksista kärsiville potilaille[34].

Hoidon integroiminen terveydenhuollon ammattilaisten, potilaiden ja heidän hoitajiensa (omaishoitajat mukaan lukien) välisen tiiviin yhteistyön ja tietojenvaihdon avulla voi hillitä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon kasvavia kustannuksia. Samalla autetaan ikääntyneitä pysymään itsenäisinä pidempään ja lisäämään heidän hyvinvointiaan.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjotaan yhä enemmän **yhteiskunnallisten yritysten** ja voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden (erityisesti keskinäisten yhtiöiden) kautta, myös ikääntyneille. Ne voivat olla toimivia paikallisten juuriensa ja tietämyksensä sekä sosiaalisten tavoitteidensa ansiosta.

EU tukee jäsenvaltioita pitkäaikaishoitojärjestelmien ja -uudistusten edistämisessä analyysityön, keskinäisen tietojenvaihdon, opastuksen ja EU:n rahoituksen avulla. Myös talouspolitiikan EU-ohjausjaksossa otetaan huomioon pitkäaikaishoitoon ja terveydenhuoltoon liittyvät haasteet. EU helpottaa kansallisten sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista ja suojelee Euroopassa liikkuvien henkilöiden oikeuksia, myös pitkäaikaishoitoon liittyvien etuuksien saatavuutta[35]. Omaishoitajien tilannetta parannetaan ja

[33] COM(2020) 14 final, 14.1.2020.
[34] *Transforming the future of ageing*, SAPEA (2019) https://www.sapea.info/wp-content/uploads/tfa-report.pdf
[35] Asetus (EY) N:o 883/2004, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004.

alan riittävä palkkaus varmistetaan useilla aloitteilla. Esimerkkeinä voidaan mainita direktiivi työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta tai ehdotus direktiiviksi riittävästä vähimmäispalkasta[36]. Analyysi covid-19-pandemian vaikutuksista pitkäaikaishoitoon[37] ja ohjeet pandemian hallintaan pitkäaikaishoidon yksiköissä[38] tuovat esiin rakenteellisia heikkouksia.

5.2. Liikkuvuus, yhteydet ja esteettömyys

Euroopan yhteiskuntien väestön ikääntyminen merkitsee kehityskulkua, joka tulee todennäköisesti muokkaamaan **liikkumisen** malleja tulevaisuudessa. Julkisen liikenteen tarjoajien on mukauduttava toiminta- tai liikuntarajoitteisten matkustajien määrän lisääntymiseen ja investoitava esteettömään ja älykkääseen liikenneinfrastruktuuriin ja ajoneuvoihin. Koska iäkkäämpi väestö on naisvaltaista, liikkumisessa voi olla tarpeen keskittyä enemmän naisten erityistarpeisiin matkan keston ja tarkoituksen, reitin ja matkan pituuden sekä turvallisuuden osalta.

Liikenteen **automatisointi ja digitalisointi** voi auttaa vähentämään onnettomuuksien määrää, parantamaan henkilö- ja tavaraliikennettä, edistämään multimodaalisuutta, vähentämään energiankulutusta ja saastumista sekä optimoimaan resurssien ja infrastruktuurin käyttöä. Toisaalta ne myös asettavat haasteita ikäihmisille, joilla ei ole digitaalisia perustaitoja tai joilla on rajallinen pääsy internetiin. Nämä haasteet koskevat erityisesti maaseudulla asuvia ikäihmisiä.

Ikääntyneiden erilaiset tarpeet ja valmiudet olisi otettava huomioon **kaupunki-infrastruktuurin ja -palvelujen** järjestämisessä. Monet kaupungit ottavat jo kaupunkiliikennesuunnitelmissaan huomioon terveyden, sukupuolten tasa-arvon ja muita näkökohtia. Esteettömyys edistää sosiaalista osallisuutta. Mukautetut asumisratkaisut ja älykodit, joissa on antureita ja automatisoituja sähkölaite-, valaistus- ja lämmitysjärjestelmiä, voivat parantaa yksin asuvien vanhusten turvallisuutta sekä lisätä tuotteiden fyysistä kestävyyttä ja uudelleenkäytettävyyttä.

5.3. Alueelliset erot hoidon ja palvelujen saatavuudessa

Useimmissa EU-maissa perusterveydenhuoltopalvelut ovat yleisesti saatavilla, mutta palvelujen valikoima ja se, missä määrin kustannuksia jaetaan, vaihtelevat huomattavasti maittain. Tosiasiallista hoidon saatavuutta voivat rajoittaa taloudelliset syyt, henkilöstöpula, pitkät odotusajat ja pitkä matka lähimpään terveydenhuollon yksikköön. Joissakin jäsenvaltioissa on havaittu ongelmia **terveydenhuollon saatavuudessa** maaseudulla ja syrjäisillä alueilla. Näitä alueita kutsutaan lääkärivajeesta kärsiviksi alueiksi[39]. Terveydenhuollon saatavuuteen liittyvät alueelliset erot ovat syventyneet entisestään covid-19-pandemian aikana. Sama pätee pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuuteen ja infrastruktuuriin.

---

[36] Direktiivi (EU) 2019/1158, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, ja COM(2020) 682 final, 28.10.2020.

[37] Euroopan komission ja sosiaalisen suojelun komitean yhteinen raportti julkaistaan vuonna 2021.

[38] https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/surveillance-COVID-19-long-term-care-facilities-EU-EEA

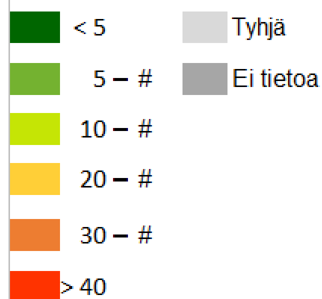
[39] Lähde: Eurostatin verkossa julkaisema taulukko hlth_silc_21. Ks. myös kartta terveydenhuollon yksiköistä EU:ssa.

Kartta 2. Ajoaika lähimpään terveydenhuollon yksikköön

Canarias
Guadeloupe Martinique
Guyane
Mayotte
Réunion
Açores
Madeira
REGIOgis

Ajoaika lähimpään terveydenhuollon yksikköön

Minuuttia

Lähteet:
Eurostat, virallisten kansallisten tietolähteiden perusteella

0 500 Km

Teknologialla voidaan parantaa ikääntyneiden mahdollisuuksia terveydenhuoltoon erityisesti syrjäisillä alueilla. **Digitaalisilla ratkaisuilla** on tärkeä rooli puutteiden korjaamisessa, ja ne ovat yleistymässä esimerkiksi etävastaanottojen muodossa. Tähän vaaditaan asianmukaista koulutusta ja tukea uusien välineiden käyttöön.

Alhaisen väestötiheyden vuoksi maaseutukuntien on vaikea tarjota kustannustehokasta, säännöllistä ja kätevää julkista **liikennettä**, joka olisi myös ikääntyneiden käytettävissä ja kohtuuhintaista. Jos paikalliset palvelut, kuten kaupat, pankit ja terveydenhuolto, lakkaavat, matka näihin palveluihin pitenee, millä voi olla suhteettoman suuri vaikutus iäkkäämpiin maaseudun asukkaisiin. Innovatiiviset, yhteisöpohjaiset ja mahdollisesti liikkuvat palveluratkaisut voivat auttaa korjaamaan puutteita ja mahdollistaa palveluiden saatavuuden harvaan asutuilla alueilla.

Laatikko 2. Kaikkien sukupolvien tarpeisiin vastaaminen

Väestön ikääntymisen haasteita koskevassa keskustelussa yksi suurista kysymyksistä on sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus. Haasteena on säilyttää riittävä sosiaalisen suojelun taso aiheuttamatta kohtuutonta rasitetta vähenevälle työikäiselle väestölle, jonka panos muodostaa sosiaaliturvajärjestelmien suurimman rahoituslähteen. Verotuksen painopisteen siirtäminen työn verottamisesta ympäristöverotukseen, kuten Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa ehdotetaan, voi tarjota uusia ratkaisuja. Jos lisäuudistuksia ei toteuteta, työmarkkinoiden kasvava moninaisuus johtaa siihen, että sosiaalisen suojelun järjestelmien piiriin kuuluvien ja niitä rahoittavien ihmisten määrä vähenee.

Julkisen talouden kestävyyttä on seurattava tiiviisti erityisesti niiden maiden osalta, joilla on paljon julkista velkaa. Tällä hetkellä väestön ikääntymiseen liittyvät julkiset menot ovat yli 25 prosenttia suhteessa koko EU:n BKT:hen. *Vuoden 2018 ikääntymisraportissa* näiden menojen arvioitiin kasvavan 1,1 prosenttiyksikköä vuoteen 2070 mennessä, ja 11 jäsenvaltiossa kasvu oli vähintään 3 prosenttiyksikköä. Kasvu johtuu pääasiassa pitkäaikaishoito- ja terveydenhuoltomenoista, sillä ikääntyvän väestön tarpeisiin on vastattava asianmukaisesti. Lisäksi covid-19-pandemian torjunnan seuraukset ja sulkutoimien taloudelliset seuraukset ovat aiheuttavat lisähaasteita.

Käytännössä ikääntymiseen liittyvien menojen kasvu saattaa kuitenkin osoittautua vieläkin suuremmaksi, jos esimerkiksi aiemmat eläkeuudistukset kumotaan tai hyväksytään uusia uudistuksia, jotka lisäävät menoja. Terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon alalla teknologian kehitys voisi auttaa parantamaan palvelujen laatua, mutta se voi myös lisätä menoja. Samoin kohtuuhintaisen pitkäaikaishoidon saatavuuden parantaminen saattaa edellyttää julkista lisärahoitusta.

Julkisen talouden kestävyys ja riittävyys ovat saman kolikon kaksi puolta, sillä Eurooppa on vahvasti sitoutunut pitämään yllä korkeita sosiaalisia normejaan. Politiikkatoimilla voidaan auttaa sovittamaan yhteen sosiaalinen kestävyys ja julkisen talouden kestävyys pidentämällä työuria sekä lisäämällä sosiaalisen suojelun järjestelmien kattavuutta ja uudistamalla niitä.

5.4. Hyvinvoinnin parantaminen sukupolvien välisen solidaarisuuden avulla

Ikääntyneiden osuuden kasvu saattaa merkitä sitä, että tarvitaan politiikkatoimia, joilla vastataan sosiaalisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin, kuten turvallisuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tarpeeseen. Sosiaalista sekoittumista rajoittaa se, että eri ikäryhmät

kasautuvat eri asuinalueille elämänvaiheestaan riippuvien asumismieltymystensä perusteella. Nuoret opiskelijat hakeutuvat usein kaupunkien keskustoihin ja nuoret perheet asettuvat esikaupunkialueille, kun taas ikääntyneet siirtyvät harvemmin asutuille alueille ja kauemmas kaupunkien keskustoista. Nämä ikään perustuvat muuttamismallit [40]voivat vaikuttaa **sukupolvien väliseen yhteenkuuluvuuteen**.

Arvioiden mukaan EU:ssa on noin 30 miljoonaa aikuista, jotka tuntevat itsensä usein **yksinäiseksi**[41]. Yksinäisyyttä on kaikissa ikäryhmissä. Esimerkiksi huono terveydentila, epäsuotuisa taloudellinen tilanne ja yksin asuminen liittyvät suurempaan yksinäisyyteen.

Covid-19-kriisi on korostanut **mielenterveyden** yleistä merkitystä. Sulkutoimilla on ollut merkittävä vaikutus laitoshoidossa eläviin heikkokuntoisiin vanhuksiin, joilla ei useinkaan ole digitaalisten viestintävälineiden käyttömahdollisuutta tai niiden käyttämiseen tarvittavia taitoja. Investoimalla digitaalisiin taitoihin, yhteisöjen kehittämiseen ja sukupolvien väliseen yhteenkuuluvuuteen voidaan ehkäistä mielenterveyden ja hyvinvoinnin heikkenemistä ja vähentää eriarvoisuutta.

Terveet ikäihmiset voivat merkittävästi myötävaikuttaa yhteiskunnallisen ja taloudellisen arvon tuottamiseen yhteiskunnissamme. Heidän kognitiivisten kykyjensä sivuuttaminen on vahingollista heidän henkiselle ja fyysiselle terveydelleen, ja yhteisön kannalta se merkitsee käyttämättä jätettyä mahdollisuutta.

Käynnissä on kasvava mutta vielä alkuvaiheessa oleva **monisukupolvisen asumisen** trendi. Monisukupolvinen asuminen voidaan järjestää esimerkiksi asunto-osuuskuntien muodossa, mikä voi tarjota iäkkäämmille asukkaille yhteisöllisyyttä, taitojen ja tiedon siirtymistä nuoremmille asukkaille ja arvokasta sosiaalista vuorovaikutusta kaikille.

13. *Miten EU voi tukea jäsenvaltioiden pyrkimyksiä sovittaa yhteen riittävä ja kohtuuhintainen terveydenhuolto ja pitkäaikaishoito sekä kestävä julkinen talous ja rahoitus?*

14. *Miten EU voisi tukea jäsenvaltioita pitkäaikaishoitoon liittyvien yhteisten haasteiden ratkaisemisessa? Mihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin olisi pyrittävä EU:n politiikkakehyksellä, jolla vastataan esteettömyyteen, laatuun, kohtuuhintaisuuteen tai työoloihin liittyviin haasteisiin? Mitä seikkoja on otettava huomioon harvaan asutuilla alueilla?*

15. *Miten ikääntyneet voivat hyötyä liikkumisen ja terveyspalvelujen digitalisaatiosta? Miten ikääntyneille tarjottavien julkisen liikenteen vaihtoehtojen esteettömyyttä, saatavuutta, kohtuuhintaisuutta ja turvallisuutta voidaan parantaa erityisesti maaseudulla ja syrjässä olevilla alueilla?*

16. *Onko päätöksenteossa riittävästi tietoa yksinäisyyden syistä ja vaikutuksista? Mihin toimiin voitaisiin ryhtyä ikääntyneiden yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden ehkäisemiseksi? Mitä tukea EU voi antaa?*

[40] JRC, *Demographic landscape of EU territories — challenges and opportunities in diversely ageing regions*, https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123046.

[41] JRC, Policy brief: *Loneliness – an unequally shared burden in Europe*, 2019.

17. Millainen rooli monisukupolvisella asumisella ja asuntotuotannolla voi olla kaupunkien ja maaseudun kaavoituksessa, kun vastataan väestön ikääntymisen mukanaan tuomiin haasteisiin? Miten sitä voitaisiin hyödyntää paremmin?

6. Tulevaisuudennäkymät

Ikääntyminen ja sen haasteet ja mahdollisuudet ovat läsnä koko elämän ajan, mutta näkymät muuttuvat. Monien nuorten on nykyään vaikea päästä työmarkkinoille, ja vallitseva covid-19-kriisi on pahentanut tilannetta. Pidemmällä aikavälillä nuorten pidempi elinajanodote kuin heidän isovanhempiensa sukupolvella vaikuttaa monien elämänvalintoihin, kuten koulutukseen, työuraan ja työuran katkoksiin. Tämä puolestaan vaikuttaa heidän terveyteensä ja asemaansa taloudessa ja yhteiskunnassa. Samaan aikaan vanhempi sukupolvi tuo yhteiskuntaan oman panoksensa, tarpeensa ja odotuksensa. He ovat kaikki yhdessä osa yhteiskuntaa ja taloutta, jonka on varmistettava kaikkien jäsentensä vauraus, menestyminen ja hyvinvointi. Ikääntymiseen liittyviin haasteisiin vastaaminen ja siihen liittyvien mahdollisuuksien hyödyntäminen on näin ollen sekä henkilökohtainen että kollektiivinen tehtävä.

Kuten tässä vihreässä kirjassa todetaan, ikääntymisen kielteisiä vaikutuksia yhteiskuntaan voidaan ehkäistä tai rajoittaa monin tavoin. Näitä tapoja ovat terveen ja aktiivisen ikääntymisen edistäminen, terveydenhuolto- ja hoivajärjestelmiemme paineensietokyvyn parantaminen, työmarkkinoiden suorituskyvyn parantaminen, sosiaalisen suojelun nykyaikaistaminen sekä laillisen maahanmuuton ja kotouttamisen edistäminen osana politiikkayhdistelmää sekä pyrkimys suurempaan tuottavuuteen ja tehokkuuteen kautta linjan.

EU voi kohdata nämä haasteet hyödyntämällä nuorten ja ikääntyneiden tahtoa ja sitoutumista, edistämällä sukupolvien välistä solidaarisuutta ja vastuullisuutta politiikkatoimien kautta ja ohjaamalla samalla kehitystä kohti näitä asioita tukevaa dynaamista yhteiskuntaa.

Elpymis- ja palautumistukiväline on Next Generation EU:n keskeinen elpymisväline, jolla on tarkoitus tukea jäsenvaltioita tässä tehtävässä, jotta ne voisivat parantaa taloutensa kasvupotentiaalia, luoda työpaikkoja sekä parantaa taloudellista ja sosiaalista palautumiskykyään selviytyäkseen tämänhetkisestä kriisistä. Next Generation EU on samalla sukupolvien välisen tuen ja oikeudenmukaisuuden väline, jolla helpotetaan talouden kestävää elpymistä keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä ja jonka on tarkoitus hyödyttää tulevia sukupolvia jäsenvaltioiden kunnianhimoisten uudistusten ja investointien avulla.

Kaikesta huolimatta ikääntymisessä ei kuitenkaan ole kyse pelkästään kasvun ja hyvinvointivaltion ylläpitämisestä. Kyse on myös koko yhteiskunnasta ja siitä, miten toimimme vuorovaikutuksessa sukupolvien välillä. Ikääntymisen sosioekonomiseen vaikutukseen vastaamisen ohella meidän on keskusteltava siitä, miten kaikki voisivat osallistua yhteiskunnan toimintaan. Tämä edellyttää sekä nuorten että vanhojen aktiivista osallistumista keskusteluun.

Viime kädessä keskustelussa ikääntymisen haasteista ja mahdollisuuksista on kyse sekä välittömistä että pitkän aikavälin ratkaisuista. Se vaatii tulevaisuuteen suuntautuvaa pohdintaa tämän väestönkehityksen vaikutuksista ja vaihtoehdoista EU:n sisällä sekä sen seurauksista Euroopan roolille maailmassa. Tällainen tulevaisuuteen suuntautuva ajattelu voisi antaa

aineksia keskusteluun ja tukea pitkän aikavälin kestäviä politiikkavalintoja, jotka hyödyttävät kaikkia ikäryhmiä.

KUINKA KUULEMISEEN OSALLISTUTAAN?

Tällä vihreällä kirjalla käynnistetään 12 viikkoa kestävä julkinen kuuleminen. Komissio ottaa kaikki kannanotot huomioon tulevassa työssään ja kertoo kuulemisen tuloksista. Pyydämme toimittamaan vastaukset sähköisellä lomakkeella, joka on osoitteessa https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12722-Green-Paper-on-Ageing

Sähköisen vastauslomakkeen käyttö helpottaa vastausten käsittelyä. On myös mahdollista lähettää kirjallinen vastaus seuraavaan osoitteeseen:

Green paper on ageing
SG.E.3
BERL 06/270
European Commission
1049 Brussels
Belgium